

LES NOVETATS DE *LA GRAMÀTICA DE LA LLENGUA CATALANA* (2016) DE L'IEC

Fitxes dels aspectes més rellevants
que han estat revisats a la GIEC

CONSORCI PER A
LA NORMALITZACIÓ
LINGÜÍSTICA

Maig 2017

Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 Espanya

Sou lliure de:

copiar, distribuir i comunicar públicament l'obra

Amb les condicions següents:

Reconeixement. Heu de reconèixer els crèdits de l'obra de la manera especificada per l'autor o el licenciadador (però no d'una manera que suggereixi que us donen suport o rebeu suport per l'ús que feu de l'obra).

No comercial. No podeu utilitzar aquesta obra per a finalitats comercials.

Sense obres derivades. No podeu alterar, transformar o generar una obra derivada d'aquesta obra.

- Quan realitzeu o distribuïu l'obra, heu de deixar ben clar els termes de la llicència de l'obra.
- Alguna d'aquestes condicions pot no aplicar-se si obteniu el permís del titular dels drets d'autor.
- No hi ha res en aquesta llicència que menyscabi o restringeixi els drets morals de l'autor.

Els drets derivats d'usos legítims o altres limitacions reconegudes per llei no queden afectats per l'anterior.

Això és un resum del text legal de la llicència completa.

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>

© 2017 Consorci per a la Normalització Lingüística

CONSORCI PER A
LA NORMALITZACIÓ
LINGÜÍSTICA

safe creative

1706012494576

INFO ABOUT RIGHTS

Redacció:

Aquest material ha estat elaborat per Sònia Moll Gamboa (Consorci per a la Normalització Lingüística) i Neus Nogué Serrano (Universitat de Barcelona).

Índex

Justificació	4
Introducció	5
Gramàtica	10
LA FLEXIÓ VERBAL	10
LES HORES.....	11
PRONOMS FEBLES: LI + EL, LA, ELS, LES	12
PRONOMS FEBLES: LI + EN o HO	13
PRONOMS: ELS HI DONO? O ELS LA DONO?	14
PREPOSICIÓ + COMPLEMENT DIRECTE	15
PER i PER A	18
PREPOSICIONS ÀTONES (<i>a, de, per, en, amb</i>) + INFINITIU.....	20
SER i ESTAR	22
MENJAR PER A EMPORTAR O MENJAR PER A EMPORTAR-SE?	26
DUPLICACIONS APARENTS DE PRONOMS FEBLES I PRONOMS RELATIUS ..	27
UN LLOC ON VIURE O UN LLOC ON ES PUGUI VIURE?.....	29
CRIDEN COM BOJOS O CRIDEN COM A BOJOS?	30
AL + INFINITIU.....	31
DEGUT A / DONAT QUE	32
NO OBSTANT	33
NINGÚ / CAP / RES / MAI + NO	34
Ortografia	35
ACCENTS DIACRÍTICS	35
DIÈRESI.....	36
R/RR	36
VOCAL EPENTÈTICA EN MOTS AMB PREFIX I COMPOSTOS	36
GUIONET.....	36

Justificació

Amb aquest document, el Consorci per a la Normalització Lingüística aporta al seu equip de treballadors les orientacions bàsiques de la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (GIEC) perquè pugui incorporar les novetats gramaticals i ortogràfiques en la seva producció textual, escrita i oral, i en la seva tasca professional.

En el material hi ha primer una introducció que ha escrit la Dra. **Neus Nogué**, que recull una mirada ideològica de la GIEC, i emmarca els canvis principals que s'hi han fet. Després hi ha dos apartats amb els canvis, un amb una selecció dels aspectes més rellevants de la gramàtica i un altre amb els de l'ortografia, apartats que ha elaborat la **Sònia Moll**. Els aspectes d'aquests dos apartats tenen format de fitxes, de manera que siguin fàcils de consultar. Tota la feina duta a terme, això no obstant, no mena cap a un document tancat, al contrari, és un document que s'anirà ampliant a partir de les necessitats o dificultats que anem detectant i que no hi queden recollides inicialment.

Les novetats de la GIEC afecten directament tot el personal i, depenent de la tasca que es dugui a terme, caldrà tenir-les en compte d'una manera o d'una altra. És per això que aquest dossier vol ser un document de consulta àgil per al personal que li cal redactar, ensenyar, avaluar o revisar textos. Tot això a partir de la nova mirada de la GIEC .

El CPNL, a més d'aquest document, ha organitzat cursos de formació en els que s'hi ha format tècnics de normalització de tots els CNL, que han de ser transmissors i facilitadors dels canvis en el seu centre.

Desitgem que sigui un dossier útil per a tots; com bé sabem, la millora professional implica un aprenentatge constant.

Àmbit de Formació i Foment

Introducció

El procés d'elaboració de la nova gramàtica normativa va començar el 1996, després de la publicació de la primera edició del DIEC. Quatre anys abans, Isidor Marí, que en aquell moment era subdirector general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya i ja formava part de la Secció Filològica de l'IEC, deia això sobre els criteris d'aplicació de la normativa que han estat predominants fins ara (la situació no ha canviat substancialment des del 1992) (destaco en negreta els conceptes que em semblen claus):

L'ensenyament tradicional i la rigidesa pròpia d'un període de resistència lingüística han fet arrelar fonament entre nosaltres criteris inapropiats sobre allò que és lingüísticament correcte o incorrecte.

Massa sovint es classifiquen els fets de llengua **descontextualitzats** en correctes o no correctes, en una **divisió neta i radical**, oblidant el caràcter de **convencions històriques temporals i relatives** que tenen les normes lingüístiques. Aquests criteris absoluts i abstractes de correcció se centren de manera obsessiva en dos aspectes, la **normativa** i els **barbarismes**, i en fan una **aplicació mecànica**, donant la mateixa consideració d'incorrecte en tot cas i en tota situació a trets dialectals genuïnament catalans que a interferències distorsionadores d'altres llengües o rebutjant de la mateixa manera els errors gramaticals i els manlleus en vies d'incorporació.

[...]

Necessitem un **nou criteri**, ja no de *correcció/incorrecció*, sinó d'**adequació** a les convencions socials pròpies de cada varietat i cada registre. No es tracta de suprimir tot criteri, ni de rebaixar l'exigència. Segons com, **encara és més rigorós el domini de les normes d'adequació**, ja que és **molt més ampli** que el de simple correcció normativa: **un text gramaticalment correcte pot ser inadequat** per manca de precisió terminològica, per un grau excessiu d'especialització, perquè no s'ajusta a les condicions orals o escrites de difusió, perquè no té el grau de formalitat que li correspon, perquè conté defectes d'ordre lògic o de coherència entre les parts, perquè no encaixa amb els elements no verbals de comunicació que l'acompanyen, etc.

Isidor Marí (1992). *Un horitzó per a la llengua*.
Barcelona: Empúries, p. 95-96.

Vint-i quatre anys més tard, pocs mesos abans de la publicació de la GIEC, Lluís Payrató, catedràtic de pragmàtica i lingüística aplicada de la Universitat de Barcelona, feia una valoració i uns suggeriments que anaven en la mateixa direcció:

...si no es pot normativitzar la pragmàtica, sí que convé pragmatitzar la normativa: és una garantia que tocarà de peus a terra i es fonamentarà en criteris racionals d'ordenació dels fets lingüístics i comunicatius. Si es concep així, començarem per **entendre la normativa d'una manera més flexible i associada als usos (gèneres i registres)**. No és gens raonable que, en una societat tan complexa com la d'avui en dia, en una comunitat de parla amb una gran **diversitat funcional i estilística de varietats** que hi conviuen, pretenguem fer servir una norma simple, única, fàcil i categòrica per a totes les ocasions i tots els contextos.

Lluís Payrató (2016). "Es pot normativitzar la pragmàtica?".
Els Marges, 108, p. 30.

Afegim-hi, finalment, els cinc criteris que Joan Solà creia que s'havien de seguir a l'hora d'elaborar una sintaxi (ampliem-ho a gramàtica) normativa, tal com els va presentar a l'última lliçó que va fer com a catedràtic de lingüística catalana a la Universitat de Barcelona:

- A. Distingir allò que és intern a la llengua d'allò que hi és extern.
- B. Integrar els grans dialectes.
- C. Aprofitar la informació acumulada.
- D. Ser realistes.
- E. Treballar especialment per a les generacions que pugem.
- F. Adhesió o aversió personal / sentimental.

Joan Solà (2011). "Construcció d'una sintaxi normativa. Criteris. Exemples".
L'última lliçó. Parlaments polítics i acadèmics. Barcelona: Empúries: 103-108.

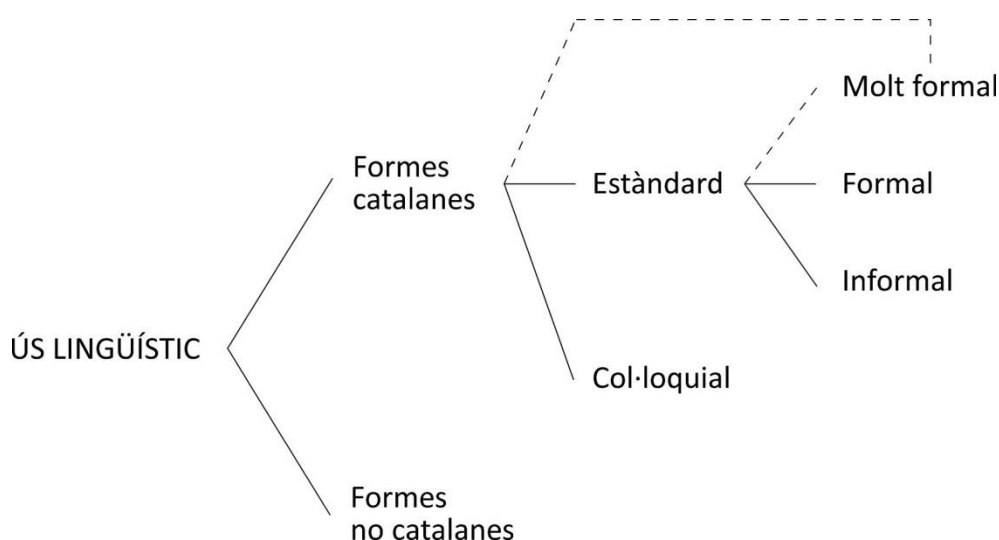
Doncs bé, moltes de les característiques de la nova gramàtica de l'IEC va en la línia del que proposaven aquests tres autors, com veurem tot seguit.

La GIEC concep la norma d'una manera flexible i matisada, i substitueix l'oposició entre *correcte* i *incorrecte* per la distinció entre *adequat* i *inadequat*. Partint d'un enfocament *composicional* (amb aportacions de les diferents varietats a la norma general), la nova normativa s'entén com un conjunt de criteris de caràcter sovint *polimòrfic*. Aquest concepte fins ara s'havia aplicat sobretot a les diverses opcions que es podien adoptar d'acord amb els trets propis de les diferents varietats geogràfiques (*meva/meua*, per exemple); però ara la GIEC també l'aplica a la variació funcional o de registre, a la diversitat de formes que pot adoptar la llengua en situacions comunicatives que són diferents per diversos motius: pel grau d'especialització del tema tractat, pel canal utilitzat (oral o escrit), pel grau d'elaboració del discurs (més espontani o més elaborat) o pel nivell de formalitat (el grau de proximitat o distància entre els interlocutors).

Una altra característica important de la GIEC és que presenta la prescripció a partir de la descripció dels fenòmens lingüístics. Fent-ho així, proporciona als usuaris (que inclouen d'una manera preferent els professionals: professors de llengua i de lingüística, avaluadors de coneixements de llengua i assessors lingüístics, entre altres) una informació que permet, d'una banda, entendre per què la norma és com és i, de l'altra, preparar materials per a la difusió i l'aplicació de la norma (llibres de text, criteris d'estil, etc.) molt més complets, rics, matisats i clars del que ho eren fins ara. Fent-ho així, la nova gramàtica assumeix una funció que va més enllà d'orientar l'ús de la llengua en els contextos formals: també orienta la concepció mateixa dels fenòmens lingüístics que incideixen en la varietat estàndard. En el segle XXI, el coneixement que tenim del llenguatge verbal i de les llengües, i en el nostre cas concret de la llengua catalana, ens permet tenir-ne una visió i una comprensió

polièdrica, que valori tota la riquesa de les seves varietats: sobretot, les varietats geogràfiques i els registres, per a tot el que afecta la varietat estàndard; però també, més en general, les històriques i generacionals i les socials. I que relacioni cada varietat amb les variants formals (fonètiques, morfològiques, sintàctiques i lèxiques) que s'hi aparellen.

La GIEC, amb la manera nova que té de plantejar la norma, insta els usuaris a superar la distinció simplista i maniquea entre usos *correctes* i *incorrectes* que ha estat predominant fins ara, i a substituir-la per la distinció entre usos adequats i usos inadequats en una situació comunicativa determinada. També els proporciona una informació que els permetrà distingir entre els fenòmens externs a la llengua (*tenir que*, *doncs* causal, *paulatinament*, *avui vaig venir*, *entre parèntesi*, *financia...*) i els col·loquialismes que són ben catalans (*digidir*, *poguer*, *els hi diré*, *cacona...*). Però, alhora, els demana que es mirin la normativa des d'una perspectiva més àmplia, atenent tota la variació que es pot incloure en l'ús públic de la llengua: dels registres més formals (on se situen formes com *ensem*, *àdhuc* i *llur*) als més informals de l'estàndard (on se situa sovint, per exemple, el discurs de la ficció, ja sigui literària, cinematogràfica o televisiva, que per versemblança pot incloure formes no acceptables en altres registres o fins i tot alienes a la llengua), passant per la formalitat mitjana (el que la GIEC anomena "registres formals", que constitueix el nucli de la varietat estàndard). Aquestes distincions es poden resumir en el gràfic següent:

Queden fora de la codificació, però el text introductori de la nova gramàtica s'hi refereix, dues grans àrees de variació: d'una banda, la llengua col·loquial en general (present sovint dins el text de la gramàtica) i la comunicació escrita

espontània, com ara les notes personals o els missatges de mòbil (el nou col·loquial escrit, en definitiva); i de l'altra, les varietats socials, com ara els argots.

La nova gramàtica, dintre de l'eix de formalitat anterior, a vegades també inclou formes considerades “preferibles” o “més habituals” al costat d'alternatives que no ho són tant però que formen part igualment de l'estàndard en general o d'un determinat registre o nivell de formalitat. Davant d'aquesta nova formulació de la norma, no hauríem de caure en la inèrcia de fer una interpretació restrictiva de les diverses opcions que es proposen. La gramàtica ha fet un salt de cent anys, i els usuaris, sobretot els professionals, també l'hem de fer. Vegem-ne algun exemple.

Quan la GIEC diu que una forma és la “preferible” en els registres formals, considera que és la que s'ha de potenciar com la més adequada en aquests contextos; però al mateix temps considera que l'alternativa a aquesta forma també és adequada, i per tant que és molt més que “acceptable”, en aquests mateixos registres. Aquesta valoració afecta, entre molts altres, aspectes tan importants de la normativa com els següents:

- La distinció de gènere en el numeral *dos/dues* en relació amb la forma invariable *dos* (§ 17.2.1.1).
- La combinació pronominal *la hi* en relació amb la variant *l'hi* (§ 8.4.2a).
- L'ús de les preposicions *a* i *de* davant d'infinitiu en relació amb el manteniment de les preposicions regides *en* i *amb* (§ 26.5.2).
- L'ús del verb *ser* davant d'un atribut que expressa estat civil o laboral en relació amb l'ús del verb *estar* (§ 22.3.1.2).
- L'ús de la preposició *de* darrere dels adjectius *diferent* i *distint* en relació amb l'ús de la preposició *a* (§ 28.6.3).

Passa una cosa semblant amb la referència a formes considerades “més habituals” en relació amb altres que ho són menys. Aquesta valoració afecta, entre molts altres, aspectes com els següents:

- La combinació pronominal *li ho* en relació amb la variant *l'hi* (§ 8.4.3.3).
- L'ús del pronom *ho* a les copulatives d'identificació en relació amb l'ús del pronom *el, la, els, les* (*ho era, la teva veïna / l'era, la teva veïna*) (§ 18.6.1.1).

- Les variants amb el pronom *això* en relació amb la variant sense pronom del connector *no obstant* (§ 25.3.3c).

Quan diem que tenim una nova normativa flexible i matisada també ens referim a alternatives com aquestes. Cal tenir-ho en compte a l'hora d'ensenyar llengua i a l'hora d'avaluar coneixements de llengua. I en l'àmbit de l'assessorament lingüístic, tant la correcció de textos com l'establiment de criteris hauran de tenir en compte les diferents opcions i adaptar-hi la presa de decisions, sempre amb criteris objectius, argumentables i raonats, que relacionin les solucions preses amb els criteris de la gramàtica i els tipus de text amb què es treballa. Considerar només adequada la primera opció en exemples com els anteriors seria traïr l'esperit de la nova gramàtica i no fer el pas, mental, endavant que ens demana que fem. I resums com el que presentem aquí ens facilitaràn la feina, sens dubte; però cal que tots els professionals coneguem la GIEC de primera mà, que en llegim la introducció (que conté informació essencial per interpretar-la bé) i que, amb l'ajuda de l'índex analític, hi anem buscant tots els aspectes de la llengua que se'ns vagin plantejant en la nostra feina.

La nova gramàtica tracta una quantitat de fenòmens que fa de mal resumir i explicar: prendrem consciència del seu abast i de la incidència que, amb el pas del temps, aniran tenint en la varietat estàndard de la llengua a mesura que l'anem consultant i coneixent. En la majoria dels casos, els criteris són clars; no hem d'amagar, però, que també n'hi ha que es presten a una certa ambigüitat: segurament, és el preu del consens a què s'ha arribat a la Secció Filològica de l'IEC per aprovar la nova normativa. En aquests casos, el temps dirà cap a on es decanta l'ús.

Les generacions que ara mateix aprenem la llengua, l'ensenyem, l'estudiem..., hi treballem, en definitiva, som les protagonistes d'un moment històric, cabdal, en la història de la llengua catalana. Gaudim-ne i aprofitem-lo.

Neus Nogué Serrano
Universitat de Barcelona
Abril del 2017

Gramàtica

LA FLEXIÓ VERBAL

La nova gramàtica inclou algunes formes verbals pròpies de les grans varietats geogràfiques. L'ús d'aquestes formes es restringeix al parlar corresponent.

Àmbit geogràfic: Restringit a cada parlar.

Registre: Tots els registres.

1. Es recullen **les formes no incoatives** (sense l'increment *-eix-*, com *consent* o *pressent*) d'alguns verbs de la 3a conjugació en valencià i en baleàric. Per exemple:

engolir: *engul* (*engoleix*)

renyir: *riny* (*renyeix*)

teixir: *tix* (*teixeix*)

tenyir: *tiny* (*tenyeix*)

vestir: *víst* (en valencià) i *vest* (en baleàric) (*vesteix*)

2. Es recullen les **formes velaritzades** (amb la terminació *-c*, com *entenc*) d'alguns verbs de la 2a conjugació en valencià i en baleàric. Per exemple:

- omplir: *òmplic* en comptes de *omplo* (en valencià); *òmpliga*, *òmpligues* en comptes de *ompli*, *omplis* (en valencià i en baleàric).
- obrir: *òbric* en comptes de *obro* (en valencià); *òbriga*, *òbrigues* en comptes de *obri*, *obris* (en valencià i en baleàric).

LES HORES

(Si voleu ampliar la informació sobre aquest tema, podeu consultar l'apartat 31.2.5.1 de la GIEC.)

La nova gramàtica recull dos sistemes diferents, segons els parlars:

a) Sistema de campanar

Àmbit geogràfic: habitual en una bona part dels parlars del Principat de Catalunya

Registre: tots els registres

Es compta per quarts l'hora en curs a mesura que es va completant. Per exemple:

*un quart de vuit
tres quarts de set
dos quarts de tres
un quart i cinc de dues*

b) Sistema de rellotge

Àmbit geogràfic: habitual en la resta dels parlars

Registre: tots els registres

Per a la primera mitja hora, s'afegeixen els minuts o els quarts respecte de l'hora ja completada:

*les set i quart
les cinc i deu
les vuit i mitja*

Per a la segona mitja hora (a partir de dos quarts), es resta el que falta per a completar l'hora en curs:

les vuit menys quart; les cinc menys vint

A banda d'aquests dos sistemes, també recull el **sistema internacional**, restringit als usos tècnics i especialitzats. Consisteix a afegir a l'hora ja completada la fracció en minuts de l'hora en curs, introduïda de manera opcional per la conjunció *i*. Per exemple:

les set (i) quinze; les dues (i) deu

PRONOMS FEBLES: LI + EL, LA, ELS, LES

(Si voleu ampliar la informació sobre aquest tema, podeu consultar l'apartat 8.4.3.3 de la GIEC.)

Àmbit geogràfic: restringit a cada parlar

Registre: tots els registres

La nova gramàtica inclou diferents solucions de la combinació LI + EL, LA, ELS, LES segons els parlars, acceptables en tots els registres.

En valencià: LI'L, LI LA, LI'LS, LI LES.

–Vas dur la documentació a la directora? –Sí, **li la** vaig dur ahir a la tarda.

A la major part del domini lingüístic: L'HI, ELS HI, LES HI

–Vas dur la documentació a la directora? –Sí, **l'hi** vaig dur ahir a la tarda.

En registres formals, però, és preferible en aquests casos la combinació: LA HI

PRONOMS FEBLES: LI + EN o HO

(Si voleu ampliar la informació sobre aquest tema, podeu consultar l'apartat 8.4.3.3.b de la GIEC.)

Aquesta combinació presenta diferents solucions en valencià i a la resta del territori lingüístic:

En valencià: LI'N, LI HO

*Li'n donaré només un, de caramel, a la nena.
Com sap que em caso, si jo no li ho he explicat?*

A la resta del domini lingüístic, les solucions **es divideixen segons el registre:**

a) Registres informals: N'HI, L'HI

*No n'hi donis més, de pastís, al nen.
Ja l'hi has dit, a la Rosa, que et cases?*

b) Registres formals: LI'N, LI HO són les més habituals

*No li'n donis més, de pastís, al nen.
Ja li ho has dit, a la Rosa, que et cases?*

Per tant, les formes *n'hi* i *l'hi* es consideren acceptables només en registres informals. En registres formals **es prefereixen** les formes *li'n* i *li ho*.

PRONOMS: ELS HI DONO? O ELS LA DONO?

(Si voleu ampliar la informació sobre aquest tema, podeu consultar l'apartat 8.4.3.4 de la GIEC.)

Àmbit geogràfic: restringit a cada parlar

Registre: registres no formals

En algunes varietats, es fa servir la combinació *els hi* (o *els n'hi* en el cas de la combinació *els en*) en comptes de les combinacions **els el / els la / els els / els les / els ho / els en**. Per exemple, en comptes de:

els el: Lliuraré el paquet als teus pares > Els el lliuraré

els la: Va explicar la lliçó als alumnes > Els la va explicar

els els: Repartirà els caramels als infants > Els els repartirà

els les: Tornaré les redaccions als alumnes > Els les tornaré

els ho: Donaré allò als meus germans > Els ho donaré

els en: Donaré caramels als infants > Els en donaré

es diu:

els el: Lliuraré el paquet als teus pares > Els hi lliuraré

els la: Va explicar la lliçó als alumnes > Els hi va explicar

els els: Repartirà els caramels als infants > Els hi repartirà

els les: Tornaré les redaccions als alumnes > Els hi tornaré

els ho: Donaré allò als meus germans > Els hi donaré

els en: Donaré caramels als infants > Els n'hi donaré

Aquestes combinacions (*els hi* i *els n'hi*) **no són adequades** en els registres formals, però sí que ho són en els informals de l'estàndard.

PREPOSICIÓ + COMPLEMENT DIRECTE

(Si voleu ampliar la informació sobre aquest tema, podeu consultar l'apartat 19.3.2 de la GIEC.)

Àmbit geogràfic: tots els parlars

Registre: tots els registres

La nova gramàtica explica amb més detall els casos en què és acceptable l'ús de la preposició *a*:

a) Davant de pronoms que indiquen quantitat i es refereixen a persones (*tothom, cada u, cadascú, qualsevol, ningú, etc.*), la preposició és optativa:

Això que fas molesta (a) tothom.

No he vist (a) ningú.

Cal acollir (a) cadascú segons les seves necessitats.

N'és un cas especial el pronom *algú* (o la seva variant *qualcú*):

- Quan designa un membre d'un conjunt conegut, la preposició *a* és optativa:

L'afer pot perjudicar (a) algú del teu entorn

- En canvi, quan no designa un membre d'un conjunt conegut, es prescindeix de la preposició:

Segur que coneixes algú que et pugui ajudar.

b) Davant de quantitatius i alguns indefinits que es comporten com un pronom amb el significat de “molta (o poca) gent”, com ara *molts, pocs, bastants, uns quants, uns, uns altres, etc.*, en plural, i també davant d'algunes expressions com ara *més d'un* o *més de quatre*, es fa servir la preposició *a*:

Això afectarà a molts ('a moltes persones')

Aquestes reaccions sorprenen a pocs ('a poques persones')

Les seves declaracions han sorprès a més d'un ('a més d'una persona')

La proposta escandalitzarà a uns i decebrà a uns altres ('a unes persones' i 'a unes altres persones')

En canvi, si el referent és conegut i es recorre al pronom *en* perquè no volem fer-lo explícit, la preposició *a* no apareix:

Això afectarà molts socis > Això n'afectarà molts.

c) Quan s'altera l'ordre bàsic de l'oració, especialment amb exclamatius, interrogatius i relatius, apareix també la preposició a si l'oració és ambigua:

A qui estima en Gilbert Grape? (però: Qui estimes, tu?)

A quantes persones atenen diàriament, en aquest servei? (Quantes persones atens diàriament?)

Coneixes la persona a qui ha contractat l'Anna? (Coneixes la persona que han contractat?)

En el cas del pronom relatiu **qui** amb verbs psicològics, s'accepta la preposició **a**, encara que no hi hagi ambigüitat, davant del complement directe:

L'amic a qui han molestat els teus comentaris segur que et sabrà perdonar.

En el cas de pronoms relatius **sense antecedent** en funció de complement directe, la preposició és optativa:

Has de trobar (a) qui et va comprar el cotxe.

Estima (a) qui vulguis.

Altres casos en què s'altera l'ordre bàsic i també apareix la preposició a:

- Quan el **complement directe** apareix **dislocat** a l'esquerra o a la dreta de l'oració i és **reprès per un pronom feble**.

A moltes persones això les molesta profundament.

- Quan el **subjecte** està **al final de l'oració** i té al davant el complement directe.

Diuen que rellevarà a l'alcalde una regidora del seu mateix partit.

No hauria de poder vèncer mai a la raó la força bruta.

És preocupant veure com ha enfonsat a l'acusat la teva declaració.

- Quan hi ha un **canvi en l'ordre** dels elements de l'oració per **raons estilístiques**, i el complement directe apareix abans del verb, mentre que el subjecte és postverbal.

A la salutació inicial sempre seguien unes paraules en record dels absents.

- d) En oracions comparatives en què s'elideix el verb i en alguns casos també el subjecte, es fa servir la preposició *a*. Per exemple:**

L'aconsella com un pare AL seu fill.

L'aconsella igual que A un fill.

- e) En el cas de simetries amb un complement precedent que duu la preposició *a*:**

Us esperen A tu i AL teu fill.

A qui esperen és AL teu fill.

A qui esperen? AL teu fill.

A tu t'estima tant com AL seu fill.

–A qui esperes? –A la Júlia.

PER i PER A

(Si voleu ampliar la informació sobre aquest tema, podeu consultar l'apartat 19.3.5 de la GIEC.)

La nova gramàtica aclareix i amplia alguns casos d'ús de *per* i *per a*.

1. Llengua oral

Registre: La llengua oral i espontània presenta usos diferents de *per* i *per a* segons els parlars.

Àmbit geogràfic: valencià, tortosí i nord-occidental de ponent: distingeixen *per* i *per a*.

La resta de parlars: fan servir només *per*.

2. Llengua escrita i formal

Àmbit geogràfic: en el valencià, el tortosí i el nord-occidental de ponent, i *per* en la resta de parlars

Registre: tots els registres

La llengua formal manté la distinció entre *per* i *per a*. A banda dels usos que ja recollia la gramàtica i que podeu trobar resumits a les fitxes de l'Optimot "**Per o per a davant d'infinitiu**" i "**Per o per a davant de nom**", la nova gramàtica afegeix casos en què **s'accepten totes dues preposicions indistintament i en tots els registres segons els usos de cada parlar** (*per a* en el valencià, el tortosí i el nord-occidental de ponent, i *per* en la resta de parlars):

a) Quan s'indica orientació o intenció. Per exemple:

Estudia per a / per metge

b) Quan s'indica opinió o punt de vista:

Per a / Per mi que van molt equivocats.

Per a / Per la inspectora, hi ha hagut negligència en aquest cas d'assetjament.

c) Quan l'oració té un sentit concessiu (equivalent a 'encara que'):

Per a / Per l'edat que té, es conserva molt bé ('encara que ja tingui una edat, es conserva molt bé')

Per a / Per les coses que menja, no està pas gras ('encara que menja aquestes coses, no està pas gras')

d) En les expressions següents:

No haver-n'hi per a / per tant

No donar per a / per més

Per a / Per sempre

e) En construccions finals d'infinitiu, és acceptable en tots els registres l'ús de *per* d'acord amb els parlars que només usen aquesta preposició, en qualsevol dels casos següents:

- en complements seleccionats pel verb:

Aquesta eina serveix per a / per fer forats.

Faig servir aquesta cassola per a / per cuinar l'arròs.

- en atributs:

Aquests diners són per a / per pagar el lloguer.

- en complements del nom:

Solucions per a / per afrontar la crisi

Estratègies per a / per gestionar conflictes

- en complements de l'adjectiu:

Roba adequada per a / per fer esport

- quantificadors:

Amb el que he estudiat no n'hi ha prou per a / per aprovar l'examen

f) Davant d'infinitiu amb valor final, també es pot escriure sempre *per a*, en el cas dels parlars que diferencien les dues preposicions.

PREPOSICIONS ÀTONES (*a, de, per, en, amb*) + INFINITIU

(Si voleu ampliar la informació sobre aquest tema, podeu consultar l'apartat 25.5.2 de la GIEC.)

Àmbit geogràfic: Tots els parlars.

Registre: Solucions diferents segons el registre.

El **canvi** de les **preposicions** *en* i *amb* davant d'infinitiu per *a* o *de* (segons el verb) continua sent **preferible en registres formals**, però la nova gramàtica també accepta mantenir-les en qualsevol registre:

1. Alternança entre *en* i *a*:

Els verbs següents (entre d'altres) accepten tant la preposició *en* (pròpia del complement verbal) com la preposició *a* davant de l'infinitiu:

basar(-se), complaure's, entossudir-se, exercitar-se, consistir, interessar-se, invertir, vacil·lar, engrescar(-se), capficar(-se).

Així doncs, tant podem dir:

*El projecte es basa **a** planificar una estratègia multidisciplinària.
S'entossudeix **a** afirmar que és innocent.*

Com:

*El projecte es basa **en** planificar una estratègia multidisciplinària.
S'entossudeix **en** afirmar que és innocent.*

En **registres formals**, però, **continua sent preferible el canvi** de les preposicions *en* i *amb* davant d'infinitiu per *a* o *de*.

2. Alternança entre *en*, *a* i *de*

Els complements d'un nom com *interès, desinterès, insistència, confiança* o *dificultat*, i els predicats de verbs com *confiar* o *somiar* (que també es poden introduir sense preposició) i d'expressions com *ser el primer/segon/darrer* o *ser l'únic*, accepten tant la preposició *en* com *a* i *de* davant d'infinitiu:

*Té interès **a/de/en** ser-hi.*

*Confia **a/de/en/-** poder comptar amb tu.*

*Ha estat la primera **a/de/en** donar-me suport.*

Tot i això, en els registres formals, les preposicions preferibles són *a* o *de*.

3. Alternança entre *amb*, *a* i *de*

Els verbs que introdueixen el règim amb la preposició *amb* (com *conformar-se*, *comptar*, *avenir-se*, *estar d'acord*, *ser compatible* o *trobar-se*), davant de l'infinitiu poden mantenir la preposició o canviar-la per *a* o *de*:

Em conformo a/de/amb ser-hi.

Està d'acord a/de/amb renunciar a la paga extra.

En els **usos formals**, però, **continua sent preferible el canvi** de la preposició *amb* per *a* o *de*:

Em conformo a/de ser-hi.

Està d'acord a/de renunciar a la paga.

L'amenacen de denunciar-lo.

En les expressions del tipus ***tenir relació*** i ***tenir a veure***, es manté ***amb*** en **tots els registres**:

La feina té a veure amb restaurar quadres.

El que dius no té res a veure amb haver estudiat una carrera.

Amb ***haver-n'hi prou***, ***tenir-ne prou***, ***bastar*** o ***fer*** (en el sentit de ser suficient a algú): *amb*, però també poden portar *de*.

SER i ESTAR

(Si voleu ampliar la informació sobre aquest tema, podeu consultar l'apartat 22.3 de la GIEC.)

La nova gramàtica recull l'ús general dels verbs *ser* i *estar* que ja coneixíem:

SER

S'utilitza per **identificar** el subjecte. Per exemple:

L'Ester és la seva millor amiga.

L'Albert és aquell d'allà.

També es fa servir *ser* quan es **caracteritza** el subjecte amb alguna **qualitat permanent**:

La Paula és alta.

El seu pare és del Marroc.

ESTAR

Es fa servir el verb *estar* per expressar propietats **resultants d'un canvi d'estat**, és a dir, no permanents. Per exemple:

El teu germà està trist.

El teu germà està cansat.

A banda d'aquests usos, la nova gramàtica n'aclareix i n'amplia d'altres que fins ara plantejaven dubtes.

a) Amb els adjectius *solter, casat, jubilat, calb, cec, sord, coix, viu o mort*, aplicats a subjectes animats:

En aquests casos, l'ús del verb *ser* és tradicional, però el verb *estar* s'usa també sense cap diferència de significat. Per exemple:

En Marc encara és/està solter.

La professora Planes ja és/està jubilada.

El seu germà és/està cec.

El conductor de l'autobús és/està mort.

Ara bé, si volem indicar únicament l'estat civil o laboral (*casat, solter, jubilat*) o la característica d'una persona (*calb, cec, sord, coix, manc*), és preferible l'ús del verb **ser**:

El veí és solter.

L'avi és sord.

La Mercè és jubilada.

Si es vol subratllar un canvi, es fa servir el verb *estar*:

Aquest cap de setmana estic soltera: la meva parella ha anat a un congrés a França.

Acabo de sortir del concert i estic ben sord.

De tots els antics companys de l'institut, la meitat ja estan jubilats.

b) Amb adjectius que expressen qualitats de substantius inanimats (*fred, calent, bo...*):

En general, si els adjectius que es refereixen a subjectes inanimats expressen **mera descripció**, es fa servir el verb **ser**:

L'aigua és cristal·lina.

Si expressen un **resultat**, es fa servir el verb **estar**:

L'aigua està remoguda.

Es fa servir el verb **estar** quan aquests adjectius s'acompanyen d'adverbis com *encara* o *ja*, o quan són intercanviables per participis específics que expressen el resultat d'un procés, com ara *esblanqueït, envellit, rejuvenit...* Per exemple:

L'aigua encara està cristal·lina; esperem que no la contaminin.

El teu cunyat està envellit/rejuvenit.

La camisa està ben esblanqueïda, de tant tocar-li el sol.

Fora d'aquests casos, s'usa **ser** o **estar** segons els parlars, sense cap diferència semàntica, amb adjectius que es poden interpretar com merament descriptius o bé com a resultat d'un procés de canvi. Per exemple: *brut, buit, calent, clar, cru, dur, eixut, espès, flonjo, fosc, fred, humit, madur, moll, net, pla, ple, ras, relliscós, roent, salat, sec, tendre, tèrbol*. Per exemple:

La sopa és freda (simple descripció) però *La sopa està freda* ('s'ha refredat' o 'la trobo freda')

La sala és/està plena.

El terra és/està rellescós.

La crema de pèsols era/estava salada.

En aquests casos l'ús de **ser** és la solució més **tradicional**, i l'ús de **estar**, la més **recent**.

Cal tenir en compte que la presència d'adverbis com ara **encara** o **ja** afavoreix l'aparició del verb **estar**. Per exemple:

La sopa ja està freda.

El terra encara està rellescós.

També afavoreix l'ús del verb *estar* el fet que l'adjectiu pugui ser intercanviable per un participi. Per exemple: *brut/embrutat, net/netejat, moll/mullat, clar/aclarit, buit/buidat, ple/emplenat.*

La nova gramàtica recull els usos d'expressions com *està bo* o *està dolent, està nou* o *està vell*, en el parlar col·loquial, però afirma que tradicionalment aquests adjectius es fan servir amb **ser**.

El peix és molt bo!

Aquest vi és dolent.

c) Amb sintagmes preposicionals: *Està a punt de començar* o *És a punt de començar?*

Amb sintagmes preposicionals que expressen estat o situació fruit d'un canvi o un procés, es fa servir el verb **estar**. (*Fitxa 6973/1 Optimot*)

La funció està a punt de començar.

El disc ja està a la venda

També s'utilitza el verb **estar** amb sintagmes preposicionals que expressen sentits figurats: *Estem en les vostres mans.*

d) Construccions passives i similars:

En construccions **pròximes a les passives**, es fa servir **ser** o **estar** segons el sentit. Per exemple:

- Si es tracta d'una **veritable passiva**, s'opta pel verb **ser**. Per exemple:

Les activitats han de ser determinades per la comissió de festes.

- En canvi, si es tracta d'una oració que no és ben bé passiva, sinó que expressa un sentit d'atribut, es fa servir el verb **estar**. Per exemple:

La probabilitat que això passi està determinada per les circumstàncies (o ve determinada...)

(Fitxa 6858/2 de l'Optimot: no està revisada. Ser en oracions passives)

MENJAR PER A EMPORTAR O MENJAR PER A EMPORTAR-SE?

(Si voleu ampliar la informació sobre aquests casos, podeu consultar l'apartat 23.2.3.d de la GIEC.)

En les construccions d'infinitiu introduïdes per la preposició *per a* (o *per en alguns parlars*), que fan referència a un nom i expressen finalitat o destinació, sovint es planteja el dubte de si cal mantenir el pronom en el cas que el verb en infinitiu sigui pronominal. Per exemple, s'ha de dir *Menjar per a emportar* o *Menjar per a emportar-se*?

Si el subjecte implícit de l'infinitiu és conegut pels interlocutors, cal el pronom:

A la cuina tens menjar per a endur-te.

En canvi, si el subjecte implícit de l'infinitiu es percep com a indefinit o arbitrari, es pot suprimir el pronom. Així doncs, tant es pot dir

Hi ha un lloc de menjar per a emportar-se.

com

Hi ha un lloc de menjar per a emportar.

DUPLICACIONS APARENTS DE PRONOMS FEBLES I PRONOMS RELATIUS

(Si voleu completar la informació, podeu consultar l'apartat 27.7.3 de la GIEC.)

En algunes oracions, tot i que coincideixin **un pronom feble i un relatiu**, la duplicació només és aparent perquè el pronom feble no té funció sintàctica en l'oració de relatiu o bé perquè fa una funció diferent de la que fa el relatiu. Per exemple:

- a) **Quan el pronom està lexicalitzat, és a dir, quan forma part del verb. Per exemple, verbs com *haver-hi*, *veure-(s')hi*, *sentir-(s')hi*, *tocar-hi*, *sortir-se'n*, *anar-se'n*.**

*Els llocs d'on te'n vas són tan importants com els llocs on et quedes.
És una hora del dia en què no s'hi veu gaire.
Tinc un menjador on hi toca el sol al matí.*

- b) **Amb verbs que duen pronoms no lexicalitzats, però que tenen un sentit impersonal proper a *haver-hi*. Per exemple:**

- ***posar-hi* i *dir-hi*** en oracions com les següents:

T'adjunto un document on hi diu tot el que t'acabo d'explicar.

Mira't la graella on hi posa totes les quantitats pressupostades.

- ***entendre-hi***

He d'opinar sobre uns temes sobre els quals no hi entenc gens.

- ***ser-hi***

Va convocar una reunió on nosaltres no vam ser-hi.

- c) **Construccions partitives en complements directes o subjectes postverbals:**

El banc tenia tres sucursals de les quals ja n'han tancat dues / només en queda una.

Em van regalar cinc llibres, dels quals només n'he pogut llegir un.

- d) En les oracions amb una subordinada de relatiu que conté una altra subordinada, sovint la presència del pronom no és redundant encara que ho sembli. Per exemple:**

*M'han fet arribar un article **que** vaig esborrar de seguida que **el** vaig haver llegit.* en aquesta oració, el pronom relatiu *que* és complement directe del verb *esborrar*, mentre que el pronom *el* és complement directe del verb *llegir*. Per tant, no hi ha redundància.

UN LLOC ON VIURE O UN LLOC ON ES PUGUI VIURE?

(Si voleu ampliar la informació sobre aquest tema, podeu consultar l'apartat 27.8 de la GIEC.)

La nova gramàtica accepta les subordinades de relatiu amb el verb en infinitiu en els casos següents:

- a) Quan el subjecte implícit de l'infinitiu coincideix amb el de l'oració de la qual depèn, i el relatiu no fa de subjecte o de complement directe de l'infinitiu. Per exemple:**

Busco un lloc on viure.

Necessito algú amb qui compartir el pis.

No conec ningú a qui demanar ajuda.

- b) En títols, anuncis, etc., en què no hi ha un verb principal i a més el subjecte de l'infinitiu es pot interpretar com a impersonal o indefinit. Per exemple:**

Llocs on menjar.

Establiments on allotjar-se.

- c) En oracions de relatiu sense antecedent:**

No tenen de què parlar.

No hi ha per on agafar-ho.

En els **registres formals**, però, en els tres casos són preferibles altres solucions. Per exemple:

Busco un lloc per (o per a) viure.

Necessito algú amb qui pugui compartir el pis.

No conec ningú a qui pugui demanar ajuda.

CRIDEN COM BOJOS O CRIDEN COM A BOJOS?

(Si voleu ampliar la informació sobre aquests casos, podeu consultar els apartats 19.4.4.3 i 28.6.1 de la GIEC.)

Àmbit: Restringit a cada parlar

En les expressions comparatives hiperbòliques **de l'estil sense determinant** i amb sintagmes adjectivals, és acceptable també l'ús de *com a* en els parlar en què és habitual (valencià, baleàric i nord-occidental, principalment):

Obria uns ulls com / com a plats

Criden com / com a bojós

De les vies sortien rates com / com a conills.

Quan va rebre la notícia es va quedar com / com a mort.

AL + INFINITIU

(Si voleu ampliar la informació sobre aquest tema, podeu consultar l'apartat 31.4.2.1 de la GIEC.)

Àmbit geogràfic: Tots els parlars

Registre: No formal

La nova gramàtica recull la construcció *al* + infinitiu amb valor temporal:

Al sortir de l'aula, vam discutir encara una estona sobre el tema.

A l'explicar com se sentia, li van caure les llàgrimes sense que pogués evitar-ho.

En **registres formals**, considera **preferible** la construcció **en + infinitiu**:

En sortir de l'aula, vam discutir encara una estona sobre el tema.

En explicar com se sentia, li van caure les llàgrimes sense que pogués evitar-ho.

Pel que fa al **valor causal** d'aquestes construccions, **en els registres formals** és **preferible en + infinitiu**:

En veure que el seu fill encara no havia arribat, es va començar a preocupar (i no al veure...).

En els registres formals s'ha donat preferència a l'ús en construcció *en + infinitiu* i no pas a les construccions encapçalades per *al*.

DEGUT A / DONAT QUE

(Si voleu ampliar la informació sobre aquesta qüestió, podeu consultar l'apartat 19.9.3.3.c i 29.2.5c.)

Àmbit geogràfic: tots els parlars

Registre: tots els registres

La nova gramàtica recull la locució causal *degut a*:

Han hagut de tallar el trànsit degut a un accident greu.

Degut a la intensa nevada s'han suspès les classes en molts municipis catalans.

També s'accepta la construcció causal *donat que*:

Donat que ha suspès gairebé totes les assignatures, haurà de repetir el curs.

Donat que només poden assistir a la reunió dues persones, hem decidit suspendre-la.

NO OBSTANT

(Si voleu ampliar la informació sobre aquesta qüestió, podeu consultar l'apartat 19.9.3.3.c i 29.2.5c.)

La nova gramàtica accepta la locució causal *no obstant*:

*No li agradava viatjar; no obstant, va accedir a acompanyar-la a l'Argentina.
La proposta és complexa i es preveuen moltes dificultat; no obstant, l'he acceptada perquè m'agraden els reptes.*

En els **registres més formals**, però, la gramàtica considera “**més habitual**” la presència del pronom *això* davant o darrere de *no obstant*:

*No li agradava viatjar; no obstant això / això no obstant, va accedir a acompanyar-la a l'Argentina.
La proposta és complexa i es preveuen moltes dificultat; no obstant això / això no obstant, l'he acceptada perquè m'agraden els reptes.*

NINGÚ / CAP / RES / MAI + NO

(Si voleu ampliar la informació sobre aquest tema, podeu consultar l'apartat 35.4.1.2 de la GIEC.)

La nova gramàtica admet tant la doble negació com l'absència de l'adverbi *no* en casos com *ningú (no)*, *cap (no)*, *res (no)*, *mai (no)*. Tant podem dir:

Cap d'ells no s'hi ha oposat.

Ningú no ha dit que fos fàcil.

Res no l'atura.

Ell mai no ho faria.

com:

Cap d'ells s'hi ha oposat.

Ningú ha dit que fos fàcil.

Res l'atura.

Ell mai ho faria.

Tanmateix, la construcció **amb no** continua sent la **forma preferent en els registres formals**.

L'elisió de l'adverbi *no*

Els quantificadors negatius aporten informació nova, no compartida per l'emissor i el receptor, i per això solen aparèixer en posició postverbal, però també és possible que s'anteposin al verb, i poden ocórrer igualment sense cap verb explícit.

En contra de la preferència per l'ús anteposat, seguit de l'adverbi *no* o *no*, la GIEC diu que la manera més habitual de construir aquestes oracions és amb l'element negatiu darrere del verb:

Ell no ho faria mai.

No l'atura res.

No ha dit ningú que fos fàcil.

Ortografia

Resumim les novetats ortogràfiques en els apartats següents:

ACCENTS DIACRÍTICS

Porten accent diacrític només els mots següents (i els seus plurals en els casos en què també coincideixen gràficament amb altres paraules):

Mots amb accent diacrític	Mots sense accent diacrític
bé (<i>pl. béns</i>)	be
déu (<i>pl. déus</i>)	deu
és	es
mà	ma
més	mes
món	mon
pèl (<i>pl. pèls</i>)	pel
què	que
sé	se
sí (<i>pl. síes</i>)	si
sòl (<i>pl. sòls</i>)	sol
són	son
té	te
ús	us
vós	vos

Ara bé, s'escriuen **sense accent diacrític** els **compostos** i **derivats** d'aquests mots, com *adeu*, *adeu-siau*, *marededeu*, *rodamon*, *a contrapel*, *entresol* o *subsòl*, **sempre que no portin guionet** (*Déu-n'hi-do*).

En canvi els **topònims** poden mantenir l'accent diacrític. Per exemple: *Móra* d'Ebre, *Móra la Nova*, *Cóll*, *Jóc*, *Vénda des Bernats*.

DIÈRESI

S'escriuen sense dièresi els derivats cultes acabats en el sufix *-al*, d'acord amb la pronúncia general. Per exemple: *col·loidal* (de col·loide), *fluidal* (de fluid), *helicoidal* (d'helicoide), *laical* (de laic), *trapezoidal* (de trapezoide).

Ara bé, la dièresi es manté si el mot primitiu presenta un hiat. Per exemple: *proïsmal* (de proïsme), *veïnal* (de veí).

R/RR

S'escriu *rr* en els casos següents:

- Darrere dels prefixos *a-* (*arrítmia*) i *cor-* (*correferent*).
- En els mots compostos a partir de *raqui(o)*, *reo*, *rin(o)*, *rinco*, *riz(o)* i *rodo*.
Per exemple:
cefalorraquidi, *batirreòmetre*, *otorrinolaringòleg*, *catarrí*, *ornitorrinc*, *micorriza*, *cinorròdon*.
- En els mots que acaben en *-rràfia* i *-rrexí*. Per exemple: *neurorràfia*, *metrorrexí*.
- En els mots *erradicar* i *errumpent*.

VOCAL EPENTÈTICA EN MOTS AMB PREFIX I COMPOSTOS

S'afegeix una *e* epentètica en els mots prefixats i compostos quan el segon component comença per *s* seguida de consonant. Per exemple: *angioespasme*, *arterioesclerosi*, *bioespeleologia*, *corticoesteroide*, *cronoestratigrafia*, *endoesquelet*, *feldespat*, *geoestacionari*, *hidroestàtic*, *termoestable*.

GUIONET

S'escriuen **AMB** guionet:

- Les paraules formades per un prefix que precedeix un sintagma o bé un mot que ja porta guionet. Per exemple: *ex-directora general*, *vice-primer ministre*, *pro-dret de vaga*, *anti-nord-americà*.
- Les paraules formades per un prefix que precedeix cometes o mots en cursiva, tal com es feia ja davant de majúscules, xifres i símbols. Per exemple: *ex-“hippy”*.

- Els conjunts formats per un substantiu, un pronom o un adjectiu precedits de l'adverbi *no* sempre que aquest es comporti com un prefix, és a dir, sempre que el conjunt estigui lexicalitzat. Per exemple: *la no-bel·ligerància, un no-creient, el no-jo*.

En el lèxic comú hi pot haver un cert grau de vacil·lació.

- S'admet l'ús del guionet en el cas d'homonímia (*un ex-pres, ex-portador del virus, co-rector*) o per evitar formes gràfiques detonants (*un ex-exiliat, un ex-xa*).
- Els compostos en què un dels components ja en porta. Per exemple: *tractat anglo-nord-americà*.
- Els compostos a la manera culta formats per dos o més adjectius amb la terminació *-o*, sempre que no corresponguin a un concepte unitari. Per exemple: *tractat hispano-americà* ('d'Espanya amb Amèrica') però *països hispanoamericans* ('d'Hispanoamèrica').

S'escriuen **SENSE** guionet i aglutinades:

- Les expressions nominals lexicades. Per exemple: *un sensepapers, una contrarellotge*.
- Els compostos formats per dues bases verbals del mateix camp semàntic, perquè no es consideren mots repetitius o expressius. Per exemple: *a cuítacorrents, sucamulla, a matadegolla*.